

Шрамко О.
*доктор філософії права, директор
Тернопільського науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України,
викладач кафедри кримінального права
та процесу, Західноукраїнський
національний університет*

СПЕЦІАЛІСТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРАВА, ОБОВ'ЯЗКИ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

У кримінальному провадженні спеціаліста відносять до обізнаних осіб, як носія та суб'єкта застосування спеціальних знань, який сприяє сторонам, потерпілому, суду у здійсненні завдань кримінального провадження щодо застосування технічних засобів і може надати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, з'ясування і вирішення яких потребують спеціальних знань і навичок. Ст. 71 КПК України передбачено можливість залучення сторонами кримінального провадження та судом спеціалістів «для надання безпосередньої технічної допомоги - фотографування, складання схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи» [1].

Основним способом збирання доказів у кримінальному провадженні, є проведення слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій. Спеціаліст, як учасник кримінального провадження, володіє певними правами, закріпленими кримінальним процесуальним законодавством України.

Зокрема, спеціаліст має право ознайомитися з протоколом слідчої дії і заявити свої зауваження щодо повноти і правильності зафіксованої в ньому інформації. Наприклад, ознайомившись з протоколом огляду місця події по факту крадіжки з квартири, спеціаліст встановив, що у протоколі не зафіксовані розмірні характеристики слідів низу взуття, параметри яких, вказують на присутність в цій квартирі малолітніх або неповнолітніх осіб. Заявлене зауваження спеціаліста щодо невідповідності опису вилучених слідів, спонукає слідчого до внесення певних коректив, про що здійснюється відповідний запис у протоколі.

Невід'ємним правом спеціаліста є можливість «звертати увагу сторони кримінального провадження, яка його залучила, або суду на характерні обставини чи особливості речей і документів» [1]. Таке право спеціаліста наголошує на його можливості виявити такі обставини і особливості виключно завдяки спеціальним знанням і навичкам, якими він володіє, адже інші учасники процесуальної дії на такі обставини можуть не звернути увагу.

Протоколи процесуальних дій та відображені у них результати, в яких роль спеціаліста часто є визначальною, мають правовий статус джерел доказів, а фактичні дані, що міститься в них, у сукупності з іншими доказами, можуть використовуватись в процесі доказування у кримінальних правопорушеннях, вчинених неповнолітніми,.

Одним з напрямів діяльності спеціаліста є надання усних консультацій та

письмових роз'яснень стороні кримінального провадження, яка його залучила чи суду з питань, що потребують спеціальних знань і навичок. (ч. 5 ст. 71, ст. 360 КПК України). Наприклад, зміст консультацій або письмових роз'яснень спеціаліста може стосуватись доцільності застосування тих чи інших технічних засобів з виявлення, фіксації та вилучення засобів вчинення злочину під час обшуку за місцем проживання підозрюваної неповнолітньої особи. Спеціаліст-психолог може надати консультацію слідчому з формулювання запитань експерту при призначенні психологічної експертизи щодо підозрюваного. З цього приводу В. В. Коваленко зазначає: «спеціаліст, надаючи допомогу слідчому у виявленні, фіксації, вилученні та попередньому дослідженні слідів, може надати йому також консультацію щодо перспектив майбутнього експертного дослідження тих чи інших об'єктів, кількості матеріалів, потрібних для проведення експертизи» [2, с. 137]

Разом з тим, у відповідності до ч. 5 ст. 95 КПК України, отримання слідчим будь-яких пояснень від спеціаліста, не призводить до появи доказів, оскільки пояснення не відносяться до джерел доказів, на відміну від показань під час допиту [1].

До важливих, з точки зору дотримання соціальних гарантій, є право спеціаліста на сплату йому винагороди за виконану роботу, при умові, якщо ця робота не відноситься до його службових обов'язків.

Спеціаліст, який бере участь у кримінальному судочинстві, належить до кола осіб, яким державою забезпечується право на безпеку у випадках, якщо є спроби здійснення впливу на нього шляхом погроз або інших протиправних дій. Таке право на забезпечення безпеки мають також члени його сім'ї та близькі родичі.

Обов'язки спеціаліста у кримінальному провадженні. Безумовно, крім прав, якими наділений спеціаліст, залучений до кримінального провадження, законом передбачені його обов'язки.

Так, у відповідності до п. 1 ч. 5 ст. 71 КПК, «спеціаліст зобов'язаний: прибути за викликом до слідчого, прокурора, суду і мати при собі необхідні технічне обладнання, пристрої та прилади». Виклик спеціаліста слідчим, прокурором здійснюється у відповідності до ч. 1 ст. 133 КПК для проведення допиту чи участі в іншій процесуальній дії, а згідно з ч. 2 ст. 327 КПК прибуття в суд спеціаліста забезпечується стороною кримінального провадження, яка заявила клопотання про його виклик.

Важливим є обов'язок спеціаліста «виконувати вказівки сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду та давати пояснення з поставлених запитань; не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі спеціалісту у зв'язку з виконанням його обов'язків; заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених цим Кодексом» [1].

Відповідальність спеціаліста у кримінальному провадженні. Ст. 222 КПК передбачена заборона спеціалісту, який брав участь у досудовому розслідуванні, розголошувати відомості, які стали відомі йому в ході розслідування, при умові якщо він був попереджений про обов'язок не розголошувати такі дані [1]. Ст. 387 КК України передбачена кримінальна відповідальність спеціаліста за розголошення таких відомостей без дозволу

слідчого, прокурора [55]. Обов'язок спеціаліста не розголошувати відомості, які стали йому відомі у зв'язку з виконанням ним своїх обов'язків на стадії досудового розслідування, поширюється й на судове провадження.

Згідно з п. 4 ч. 5 ст. 71 КПК спеціаліст зобов'язаний заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених ст. 79 КПК, яка передбачає, що на нього поширюються такі ж обставини щодо самовідводу, як і для прокурора та слідчого (ч. 1 ст. 77 КПК).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. Коваленко В. В. Актуальні проблеми застосування науково-технічних засобів спеціалістами при провадженні слідчих дій : дис. ... канд. юрид. наук. Київ. 2004. 253 с.

УДК 338.2

Караван Ю.
*аспірант, Західноукраїнський
національний університет*

Карпович Т.
*студентка юридичного факультету,
Західноукраїнський національний
університет*

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Як вказують науковці та практики, «Євроінтеграційні процеси, які активно впливають на реформи, що проводяться в Україні, кризові ситуації в фінансовій та політичній системі призвели до суттєвої неузгодженості економічних інтересів держави в цілому і ділових суб'єктів господарювання, надмірного відставання правової бази регіональної економіки. Загроза національній економічній безпеці створена не тільки завдяки наявності дестабілізуючих факторів, а і за причиною відсутності механізмів підтримки економічної безпеки як на рівні регіону, так і на рівні країни» [3].

Для дослідження питання впливу євроінтеграційних процесів на поняття економічної безпеки, слід перш за все вказати, що базується такий вплив на правових документах ЄС, які визначають політику в сфері економічної безпеки, адже вони є основою загального механізму управління системою гарантування економічної безпеки.

Україна, розпочавши свій шлях до євроінтеграції, стала свідком значних змін у всіх сферах свого суспільного життя. Однією з ключових аспектів цього процесу є вплив на економічну безпеку країни. Давайте розглянемо деякі з основних аспектів цієї проблеми.

Євроінтеграція відкриває Україні нові можливості у сфері торгівлі та